

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В ДРОГОБИЧІ
(КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XX СТ.):**

**до передісторії Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

Вісімдесят років тому було утворено Дрогобицький державний учительський інститут, котрий з часом реорганізовано в педагогічний університет імені Івана Франка. Формування цього закладу освіти пов'язують з відповідними рішеннями радянських органів влади кінця 1939 – початку 1940 рр., які намагалися утвердити в західноукраїнському регіоні власне радянську систему освіти загалом та підготовки педагогічних кадрів зокрема. Ще наприкінці 1939 р., зважаючи на законодавство СРСР, відповідно до якого в областях повинні були діяти учительські та/або педагогічні інститути, радянська адміністрація і партійні органи у Дрогобичі поставили завдання утворити учительський інститут. 25 січня 1940 р. бюро Дрогобицького обкому КП(б)У, заслухавши доповідь завідувача обласного відділу народної освіти В. Кравця, ухвалило постанову про організацію учительського інституту в місті Дрогобич¹. Уже 12 березня цього ж року в обласній пресі з'явилося перше оголошення про набір до Дрогобицького державного учительського інституту на історичний, мовно-літературний та фізико-математичний факультети². Й зрештою, 15 квітня 1940 р. спільною постановою політбюро ЦК КП(б) та Раднаркому УРСР учительські інститути утворювалися в Дрогобичі, Львові, Кременці, Луцьку, Рівному і Станіславі³. Традиційно в радянській історіографії поява педагогічних закладів вищої освіти у

¹ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 5001. – Оп.1. – Спр. 14. – Арк. 57 – 58; Спр. 15. – Арк. 99 – 99зв.; Культурне життя в Україні. Західні землі: документи і матеріали. – Київ : Наук. думка, 1995. – Т. 1. – С. 86.

² Оголошення [про набір до учительського інституту] // Більшовицька правда. – 1940. – № 59 (105). – 12 березня. – С. 4.

³ Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка / Авт. кол.: В. Скотний, М. Савчин, Ю. Кишакевич та ін. – Дрогобич – Львів, 2001. – С 20; Bonusiak W. Polityka ludnościowa i ekonomiczna ZSRR na okupowanych ziemiach polskich w latach 1939 – 1941 («Zachodnia Ukraina» i «Zachodnia Białoruś»). – Rzeszów: Wyd-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – S. 334.

західноукраїнських містах подавалася як безумовний здобуток радянської влади. При такому трактуванні формувалося уявлення (можливо, не завжди чітко артикульоване) про появу педагогічних/вчительських інститутів на західних теренах України як абсолютно нових інституцій, утворених “in cruda radice” (лат. – на суворому корені, на пустці). Насправді ж, до приходу у 1939 р. радянських властей на західноукраїнських землях існувала історична традиція педагогічної освіти. Діяла вона і в Дрогобичі.

Загальну інформацію про шкільництво міста в епоху його належності до імперії Габсбургів знаходимо ще у працях українських і польських авторів XIX – початку XX ст.: В. Площанського, І. Франка, І. Левицького, М. Мсцівуєвського⁴. У радянський період освіта в “підавстрійському” Дрогобичі стала об’єктом зацікавлень авторів книг-путівників М. Мариняка, М. Шалати⁵. Серед нещодавніх загальних праць з історії міста, в яких окреслено стан навчальних закладів Дрогобича кінця XVIII – першої половини XX ст. необхідно виділити колективну монографію “Нариси з історії Дрогобича”⁶ та праці польських учених М. Адамчика, Ф. Жеменюк, Р. Пельчара⁷.

Окремим навчальним закладам Дрогобича присвячено спеціальні дослідження. Перше 50-ліття існування Дрогобицької гімназії ім. Франца Йосифа проаналізував та описав професор цього закладу З. Култис ще у 1908 р.⁸ У наш час історію гімназії в роки навчання у ній Івана Франка

⁴ Площанський В. Королівське вільне місто Дрогобич (перевидання 1867 р.). – Дрогобич: Бескид, 1991. – 56 с.; Франко І. [Допис про дрогобицьку гімназію] // Франко І.Я. Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 53. – С. 10 – 15; Франко І. Ученицька бібліотека в Дрогобичі // Франко І.Я. Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 2008. – Т. 53. – С. 15 – 22. Левицький І. Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в рр. 1772 – 1800 і розвій русько-народного шкільництва в рр. 1801 – 1820. – Львів: Накладом НТШ, 1903. – 71 с.; Mściwujewski M. Królewskie wolne miasto Drohobycz. – Lwów-Drohobycz, 1929. – 35 s.

⁵ Мариняк М. Дрогобич. Ілюстрований краєзнавчий нарис. – Львів : Каменярь, 1979. – 47 с.; Шалата М.Й. Дрогобич: Нарис-путівник. – Львів : Каменярь, 1986. – 86 с.

⁶ Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.) / Наук. ред. Л. Тимошенко. – Дрогобич : Коло, 2009. – 320 с.

⁷ Adamczyk M. Szkolnictwo ludowe w grekokatolickiej diecezji przemyskiej w latach 1772 – 1867 // Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Т. 3: Studia z dziejów grekokatolickiej diecezji przemyskiej / Pod red. S. Stępnia. – Przemysł, 1996. – S. 127-163; Rzemieniuk F. Unickie szkoły początkowe w Królestwie Polskim i w Galicji 1772 – 1914. – Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1991. – 348 s.; Pelczar R. Szkoły parafialne na pograniczu polsko-ruskim (ukraińskim) w Galicji w latach 1772 – 1869. – Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009. – 343 s.

⁸ Kultys Ż. Historia gimnazjum Drohobyckiego // Sprawozdanie dyrekcji c. k. wyższego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908. – Drohobycz, 1908. – 224 s.

розкрили Р. Горак та Я. Гнатів⁹. Певні здобутки в царині експлікації минулого гімназії ім. Франца-Йосифа I мають дрогобицькі дослідники Т. і Б. Лазораки¹⁰. Значний інтерес у дослідників викликала головна школа оо. василіан у Дрогобичі, минувшину якої вивчали найчастіше у зв'язку з навчанням там І. Франка¹¹. У науковців майже немає інформації про гімназію при монастирі ЧСВВ у Дрогобичі, яка діяла у 1775 – 1784 рр., з огляду на те, що архів монастиря згорів під час пожежі 1825 р. Щоправда, нові біографічні факти про вчителів цієї інституції повідомив Ю. Стецик¹².

Діяльність учительських педагогічних семінарій у міжвоєнному Дрогобичі уперше на науковому рівні досліджував Б. Добрянський¹³. Дещо розширили коло опрацьованих джерел з діяльності семінарій М. Галів та І. Чава¹⁴. Загалом же становлення і розвиток педагогічної освіти у місті наразі не набуло комплексного висвітлення та аналізу, що й актуалізує необхідність нашого дослідження.

Мета статті – проаналізувати, систематизувати та узагальнити розвиток педагогічної освіти у Дрогобичі впродовж останньої чверті XVIII – першої половини ХХ ст.

⁹ Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга Третя. Гімназія. – Львів, 2002. – 356 с.

¹⁰ Лазорак Б., Лазорак Т. Дрогобицька цісарсько-королівська гімназія імені Франца Йосифа I в часі першої світової війни (1914 – 1916): невідомі епізоди про «переддень» війни, російську окупацію і не тільки // Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих учених ДДПУ імені Івана Франка. – Вип. 4. – Дрогобич, 2013. – С. 29-63; Лазорак Б., Лазорак Т. Літній табір Дрогобицької гімназії імені Франца Йосифа в Уричі (1910) // Фортеця: збірник заповідника «Густань» : на пошану Михайла Рожка. – Кн. 1. – Львів, 2009. – С. 655-669; Лазорак Т. Тенденції розвитку Дрогобицької державної гімназії імені Франца Йосифа I // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2013. – Ч. 71 / Ел. ресурс: http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Tendenc_rozv_himnazii_Franca_Iosifa.htm; Лазорак Б. Епізоди з навчання Бруно Шульца у гімназії // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2013. – Ч. 71 / Ел. ресурс: http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Epizody_z_navchannya_Shulca_u_gimnazii.htm

¹¹ Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга друга. Цілком нормальна школа. – Львів, 2001. – 202 с.; Шалата М. Іван Франко у школі при церкві Святої Трійці // Франкознавчі студії : Збірник наук. праць. – Дрогобич, 2015. – Вип. 6. – С. 173-190; Галів М. Освітні інституції Дрогобича наприкінці XVIII – 70-х рр. XIX ст. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Посвіт, 2017. – Спецвипуск III. – С. 45 – 62.

¹² Стецик Ю. Ченці-педагоги Дрогобицької василіанської гімназії (1775 – 1780 рр.): біографічний огляд // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених ДДПУ імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – Вип. 16. – С. 103-110.

¹³ Добрянський Б. Українська жіноча семінарія сестер Василянок (з історії краю) // Франкова криниця. – 1993. – 20 листопада; Добрянський Б. З історії Дрогобицької української учительської семінарії сестер Василянок // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 1995. – Вип. I. – С. 78-82; Добрянський Б. Українська жіноча учительська семінарія сестер Василянок // Літопис Бойківщини. – 1995. – Ч. 1/55. – С. 19-24; Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі між двома світовими війнами / Богдан Добрянський // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszów, 2005. – S. 105-115.

Передовсім зауважимо, що шкільна традиція Дрогобича сягає щонайменше XV ст. Перша згадка про навчання при костелі в Дрогобичі датується 1485 р. У візитаційному акті костелу Св. Бартоломея 1743 р. згадується школа і вчитель-бакаляр, який отримував 120 зл., а у візитації 1753 р. йде мова про ректора школи, бакалаврів та шкільний будинок на цвинтарі біля пробоства, який щоправда, через свою давність уже потребував значного ремонту. Виникнення руської школи датують першою половиною XVII ст., хоча згадка про неї зафіксована в актах Перемишльського духовного суду за 1683 р. У цьому ж суді в 1701 р. розглядалася справа між священником і братством церкви Воздвиження Св. Хреста (братчики закидали пароху, зокрема, й те, що він не дбає про школу). У документах візитацій унійних парафій Дрогобича за 1764 р. занотовано існування трьох шкіл: при церквах св. Юра, Воздвиження Св. Хреста і Пречистої Діви. При описі каплиці на Задвірному передмісті (церква Преображення Господнього – Св. Спаса) зазначено наявність бакаляра з роду Федушків. У XVIII ст. ченці-кармеліти відкрили школу співу для своєї капели у власному монастирі¹⁵.

Проте найвищим освітнім закладом міста стала гімназія (колегія), утворена на бажання міщан оо. василіанами, які у 1775 р. перебралися до Дрогобича й заснували монастир (префект, а потім ректор – ігумен монастиря Гликерій Дубицький). Саме з існуванням цієї школи можемо пов'язувати появу традиції педагогічної освіти у Дрогобичі. Звісно, школа спеціально не займалася підготовкою педагогів, проте деякі її випускники згодом присвятили себе освітній справі. Для прикладу, василіанську гімназію в Дрогобичі закінчив Андрій Білецький, який згодом був учителем в руському інституті (“*Studium ruthenum*”) при Львівському університеті¹⁶. На жаль, нам мало відомо про Дрогобицьку гімназію оо. василіан. Очевидно, за структурою

¹⁴ Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі (1919 – 1939 рр.) // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – Вип. 16. – С. 21–32.

¹⁵ Галів М. Освітні інституції Дрогобича ... – С. 46; Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.). – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 69.

¹⁶ Андрохівич А. Львівське “*Studium ruthenum*” // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. – Львів, 1927. – Т. CXLVI. – С. 101.

і змістом вона не відрізнялася від інших колегій Чину Св. Василя Великого, передовсім від колегії (гімназії) у Бучачі. Перші три граматичні класи (інфіма, граматика, синтаксис) забезпечували учням ґрунтовні знання латинської мови. Наступні, середні класи (риторика і поетика) удосконалювали філологічні знання шляхом вивчення творчості класиків латинської і старогрецької літератур, прийомів ведення диспутів, дедуктивної побудови аргументації тощо. Крім того, василіанські ченці-педагоги викладали релігію, історію, географію, гімнастику, фізику, математику, навчали писати елегії, трагедії, комедії. Навчання тривало вісім років. Вік учнів міг коливатися від 8 до 26 років¹⁷.

Загалом, схоластичний зміст освіти у Дрогобицькій гімназії відповідав єзуїтським зразкам. Попри те, що на кінець XVIII ст. він уже не відповідав вимогам часу, організаційно-педагогічні уміння василіан знаходили позитивні відгуки сучасників. На сьогодні відомі три таких свідчення. По-перше, у 1780 р. Тороканська генеральна василіанська капітула надала вчителям Дрогобицької гімназії найвищу похвалу, а отцеві настоятелю Гликерію Дубицькому – титул ректора¹⁸. Звісно, це позитивне свідчення на користь школи, хоча титул ректора Г. Дубицькому належався від часу появи в школі середніх класів (це сталося приблизно в 1777 р.) й був закономірним після надання тією ж Торунською капітулою зазначеному закладу статусу “головної школи”¹⁹. По-друге, у 1782 р. учень школи Михайло Чайковський під час прилюдних іспитів виголосив тези із філософії, фізики та астрономії: «Про існування тіл взагалі, про властивості складових тіл та стосунки частин до цілого; про коперниківську систему»²⁰. Часто це повідомлення істориками-краєзнавцями подавалося як свідчення прогресивності василіанської освіти, яка начебто йшла в ногу з часом. Однак зауважимо, що на той час вчення

¹⁷ Стецик Ю. Ченці-педагоги Дрогобицької василіанської гімназії (1775 – 1780 рр.): біографічний огляд // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених ДДПУ імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – Вип. 16. – С. 105.

¹⁸ Стецик Ю. Ченці-педагоги... – С. 105.

¹⁹ Стецик Ю. Ченці-педагоги... – С. 107.

²⁰ Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.): монографія. Перевидання 2014 року. – Жовква: Місіонер, 2015. – С. 153.

М. Коперника перебувало під заборонаю католицької церкви. Книга видатного польського астронома “Про обертання небесних сфер” (1543) на той час ще знаходилася в індексі (з якого була вилучена лише у 1828 р.), тож учень (як і вчителі) василіянської школи не могли прилюдно висловлювати підтримку і популяризувати коперниканську систему. Припускаємо, що учень Дрогобицької гімназії М. Чайковський під час згаданої промови, яку, безумовно, погоджував з вчителями (можливо з самим Г. Дубицьким), критикував вчення М. Коперника, намагаючись показати його безпідставність. По-третє, у 1783 р. гімназію відвідав австрійський імперський чиновник, радник двору Я. В. Маргелік. У своєму звіті він схвально відгукнувся про школу в Дрогобичі, особливо відзначивши те, що для навчання дітей німецької мови оо. василіани запросили спеціального учителя. Однак учнів, які відвідували ці заняття, було 26²¹.

Відомо, що впродовж 1775 – 1776 рр. професором у класі інфіми був Інокентій Патинський, у класі граматики – Йосафат Гончаковський. У наступному навчальному році клас інфіми провадив Йосафат Потелицький, навчаючи згодом і класи граматики та синтаксису (до 1779 р.). Вчителем у класі граматики, а потім синтаксису у 1777 – 1779 рр. був і Юліан Здюшинський. Граматику восени 1781 р. викладав Гедеон Дунаєвський. З вересня 1782 р. учителем у “нижчих класах” гімназії (мабуть, в інфімі) став Василь Сроковський. У 1783 р. граматики навчав Герасим Крубович. Клас синтаксису у 1782 – 1783 рр. провадив Себастьян Івашкевич. Клас риторики у 1777/1778 рр. вів Доротей Сташевський. Згодом риторику викладали Августин Ставинський (не раніше 1781 р.), Маркіян Тарнавський (з 1782 р.). У класі поезики вчителював знову ж М. Тарнавський (мабуть з 1783 р.). Гликерій Дубицький впродовж усього часу керування школою викладав там латинську мову, філософію разом із математикою. Німецьку мову з 1781 р. у Дрогобицькій василіянській гімназії викладав Лука Кондрацький, а у 1782 –

²¹ Tokarz W. Galicja w początkach ery józefińskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783. – Kraków : Nakł. Funduszu N. Bucewicza, 1909. – S. 397.

1783 рр. – Іларіон Гаєвський²². В Дрогобицькому василіанському монастирі святих верховних апостолів Петра і Павла для ченців діяли філософські студії. Так, Тадей Домбровський та Віктор Юркевич на початку 1780-х рр. вивчали філософію у Дрогобичі, а Гедеон Дунаєвський не лише проходив філософські студії у монастирі, але і вчителював у Дрогобицькій гімназії²³.

Однак у 1784 р. гімназію на вимогу австрійських властей було закрито (подібна доля чекала й василіанські гімназії у Бучачі та Лаврові)²⁴. Оо.василіани, проте, отримали дозвіл на провадження головної школи (Hauptschule), яка розпочала діяльність 1784 – 1785 рр.²⁵ З цього часу і до відкриття гімназії у 1858 р. головна школа стала центральним освітнім осередком Дрогобича та околиці. Вона мала чотири класи і чотирьох учителів, одним із яких був директор. Основними предметами були біблійна історія з поясненням, німецька і латинська мови, арифметика, геометрія, будівельна справа, малювання, географія, природознавство, писання диктантів, письмові роботи готичним шрифтом, художнє читання. Навчання велося спочатку латинською, згодом – німецькою мовами. Школа фінансувалася з міського бюджету і містилася спочатку у монастирі Св. ап. Петра і Павла, а згодом у переданому василіанам кармелітському монастирі²⁶.

Відзначимо, що окремі головні школи в Галичині, серед них і дрогобицьку, називали “нормальними”. Як відомо, шестикласні німецькомовні нормальні школи, згідно з реформою Я. Фельбігера, знаходилися лише в столицях країв. В Галичині відтак була створена одна нормальна школа у Львові. Проте назви “нормальних” шкіл використовували й ті чотирикласні головні школи, які вважалися “взірцевими” (Musterschulen) й мали обов’язок

²² Стецик Ю. Ченці-педагоги...с.107–109; Стецик Ю. Біограми ченців Дрогобицького василіанського монастиря святих верховних апостолів Петра і Павла (1783 р.) // Генеалогічні записки. – Львів, 2015. – Вип. 15 (7). – С. 52–59.

²³ Стецик Ю. Біограми ченців Дрогобицького василіанського монастиря... – С. 58–59.

²⁴ Левицький І. Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в рр. 1772 – 1800 і розвій русько-народного шкільництва в рр. 1801 – 1820. – Львів: Накладом НТШ, 1903. – С. 3 (прим.); Стецик Ю. Ченці-педагоги ... – С. 105.

²⁵ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 146. – Оп. 66. – Спр. 240. – Арк. 1–4; Круга М. Szkoła ludowa w Galicji w latach 1772 – 1790 // Rozprawy z dziejów oświaty. – 1981. – Т. XXIV. – S. 67.

²⁶ Нариси з історії Дрогобича... – С. 126, 136; Стецик Ю. Ченці-педагоги ... – С. 104.

готувати вчителів для шкіл нижчого рівня (тривіальних, парафіяльних)²⁷. Такі обов'язки покладалися і на головну школу у Дрогобичі.

Припускаємо, що підготовку вчителів Дрогобицька головна школа започаткувала ще наприкінці XVIII ст. (можливо, одразу при заснуванні). Як свідчать табелі Дрогобицького деканату Перемишльської греко-католицької єпархії, у 1795 р. в Дрогобичі вже діяла “нормальна” школа на 200 учнів. Її згадано при церкві і в табелях за роки 1796-й (200 учнів) та 1800-й (115 учнів)²⁸. Тож уже тоді головна школа у Дрогобичі вважалася “нормальною”, тобто такою, що займалася підготовкою вчителів.

Звісно, не усі учні головної “нормальної” школи згодом ставали педагогами. Таке право вони отримували лише після закінчення тримісячної препаранди – педагогічних курсів, які діяли при школі для учнів, що закінчили чотирирічний термін навчання й бажали стати учителями. Курс препаранди (Präparanden-Kurs) складався з вивчення педагогіки (насамперед, методики) та відвідування уроків у нижчих класах головної школи. Функціонування таких курсів регулювала Політична устава шкільна 1805 р. Згідно з нею, після закінчення курсу препаранди кандидат на вчительське звання складав екзамен з педагогічних теорії та практики у присутності окружного шкільного наглядача (Schul-Districts-Aufseher). У разі успішного складення іспиту кандидат отримував свідоцтво (з клаузурою), яке надавало йому право займати посаду помічника вчителя. І лише після однорічної праці в тривіальній школі кандидат, маючи не менше 20 років, міг отримати учительський патент. Задля цього він повинен був звернутися до окружного шкільного наглядача, а той – до єпархіального консистора. Останній доручав провести короткий екзамен, у результаті якого кандидат отримував на виданому з препаранди свідоцтві напис: “може бути презентований як

²⁷ Матеріяли до культурної історії Галицької Русі XVIII і XIX віку, зібрані Мих. Зубрицьким, Юр.Кмітом, Ів.Кобилецьким, Ів.Е.Левицьким і Ів. Франком, видані під редакцією Івана Франка. – Львів: Накл. НТШ, 1902. – С. 228; Fiutowski T. Szkolnictwo ludowe w Galicyi w dobie porozbiorowej. – Lwów: Nakł. PTP, 1913. – S. 13; Gruiński S. Dzieje szkolnictwa ludowego w Galicyi. Cz. 1 (Czasy przed zaprowadzeniem autonomii 1772 – 1861). – Lwów: Nakł. PTP, 1916. – S. 54.

²⁸ APP. – ABGK. – Sygn. 1946. – К. 27v–28, 38v–39, 48v–49.

учитель” (тобто брати участь в конкурсах на зайняття сталої посади вчителя)²⁹.

Згодом Надвірна навчальна комісія у Відні заборонила приймати до препаранд кандидатів, які не мали доброго свідоцтва про закінчення третього класу головної школи. Але цей декрет не поширювався на Галичину та Буковину, де брак учителів був настільки відчутним, що влада не бажала ускладнювати процес підготовки вчителів. З огляду на це вимоги до кандидатів на вчительське звання були низькими³⁰. Вимоги ж до самих учителів декларувалися в Політичній уставі шкільній 1805 р., де йшлося про здоровий глузд, богобійність, добре знання шкільних предметів (зокрема німецької граматики), релігійно-моральне виховання, уміння добре і гарно писати та читати, рахувати, знання методичних вимог, підручників, шкільних інструкцій тощо³¹.

Власне у першій половині XIX ст. при Дрогобицькій головній школі оо. василіян функціонувала препаранда. Серед її випускників, зокрема, був Григорій Скрипуч, якому 22 травня 1821 р. директор школи і водночас окружний шкільний наглядач о. Й. Кочановський підписав учительське свідоцтво. Останнє засвідчувало доволі успішне проходження 20-річним Г. Скрипучом курсу препаранди саме в Дрогобицькій головній школі:

“Zeugniss. Vorzeiger dessen Gregor Skrypuch 20 Jahre alt gr.kath. Religion von Drohobycz gebürtig, hat vom Jahre 1820 bis 21-ten May 1821 dem Präparanden Kurs an der k.k. Drohobyczer Hauptschule fleissig beigewohnt, und während dieser Zeit alle seine Schulgeschäfte mit solcher Pünktlichkeit Einsicht und Rechtschaffenheit geführt, das man mit ihm in der Zeit vollkommen zufrieden seyn konnte. Da er aber entschlossen ist, einen geschärften Auftrag seiner Amtsobrikeit nicht ausser Acht lassen, so hielt ich mich verpflichtet ihm dieses wohlverdiente Zeugniss zu erteilen. Drohobycz den 22 May 1821.

²⁹ Baranowski B. *Seminaria nauczycielskie w Galicyi. Pogląd na powstanie i rozwój Seminarjów nauczycielskich w Galicyi w pierwszym dwudziestopięcioleciu ich istnienia.* – Lwów: Z drukarni W. A. Szyjkowskiego, 1897. – S. 3, 4–5.

³⁰ Baranowski B. *Seminaria nauczycielskie w Galicyi...* – S. 6–7.

³¹ Baranowski B. *Seminaria nauczycielskie w Galicyi...* – S. 7–8.

P. Josaphat Kaczanowski Hauptschuldirektor L.S.”³²

Відзначимо, що майже усе своє життя (до 1867 р.) Григорій Скрипук працював дяковчителем у школі села Вовче на Турківщині³³ і, вочевидь, не намагався здобути права на сталу вчительську посаду. Про ще одне свідоцтво повідомляв дослідник історії василіянських монастирів о. Роман Лукань (ЧСВВ) в одному з листів до Івана Филипчак (1931 р.). Чернець-василіянин повідомляв свого колегу, що в архіві Лаврівського монастиря віднайшов свідоцтво, видане 18-річному Гнатові Сташкевичу у Дрогобичі 28 листопада 1801 р. Від Дрогобицької головної школи документ підписали перший вчитель брат Самуель Дашкевич та катехит Августин Ставінський³⁴. На жаль, детальніше про зміст свідоцтва о. Р. Лукань нічого не написав, тож невідомо чи йдеться про свідоцтво щодо закінчення школи чи закінчення препаранди при школі.

З огляду на брак історичних джерел загалом мало відомо про діяльність препаранди саме в Дрогобицькій василіянській школі. Тож не знаємо скільки загалом майбутніх педагогів у певні роки здобуло освіту саме в Дрогобичі. Відомо, що не усі випускники Дрогобицької головної школи, які бажали стати вчителями, навчалися у препаранді при цьому ж закладі. Так, Теодор Лепкий (батько письменника Сильвестра Лепкого – “Марка Мурави” та дід письменника Богдана Лепкого) закінчив василіянську школу у Дрогобичі. Проте вчительські курси пройшов у Перемишлі, де й склав 1828 р. екзамен на звання учителя. Тривалий час працював у тривіальній школі с. Куликів біля Львова, а відтак у школі с. Золотники³⁵.

За твердженням С. Груїнського біля 1830 р. тримісячні курси препаранди були перетворені на шестимісячні, а в 1840 р. курс продовжено до одного року. На курсах викладали професори головних шкіл у позаурочний

³² Филипчак І. З історії шкільництва на західній Бойківщині (від 1772 – 1930) // Літопис Бойківщини. – 1931. – Ч. 1. (перевидання часопису. – Випуск 1. Числа 1, 2 за 1931 – 1933 рр. – Львів: Каменярь, 2009). – С. 82.

³³ Филипчак І. З історії шкільництва на західній Бойківщині ... – С. 81.

³⁴ ЦДІАУЛ. – Ф. 364. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 14.

³⁵ Горак Р. Трагедія Богдана Лепкого // Дзвін. Щомісячний літературно-мистецький та громадсько-політичний часопис Спільки письменників України. – 1990. – № 10 (552). – С. 78–79.

час за доволі скромну винагороду³⁶. Звісно, рівень підготовки вчителів у препарандах залишався вкрай низьким. В середині XIX ст. австрійські власті спробували реформувати підготовку вчителів у препарандах. Міністерство освіти у Відні в 1854 р. видало розпорядження “Засадничий нарис, який уряджає курс препаранди в Галичині”, відповідно до якого запроваджувалися дворічні чоловічі препаранди, однак лише в кількох містах: Кракові, Львові (дві – греко-католицька і римокатолицька), Тарнові, Ярославі, Бучачі і Перемишлі. Пізніше виникло чотири жіночі препаранди³⁷. Тож препаранди при більшості головних шкіл краю, у тому числі й при Дрогобицькій, припинили діяльність.

Наступний етап функціонування підготовки вчителів у Дрогобичі пов’язаний з діяльністю гімназії ім. Франца Йосифа I, яка постала в місті 1858 р. Цей заклад освіти спочатку перебував цілковито на утриманні міської громади, однак у 1874 – 1876 рр. його було передано у власність держави, тож гімназія стала “цісарсько-королівською”³⁸. Двічі змінювався й освітній напрям гімназії, яку у 1866 р. було перетворено із класичної на реальну, а 1878 р. – з реальної на звичайну гуманістичну (класичну), щоправда зі збереженням уроків рисунку (креслення) як обов’язкового предмета³⁹. Одразу ж наголосимо, що австрійські гімназії були закладами середньої освіти і не призначалися для підготовки учителів. Лише за виняткових обставин учень гімназії, який не зміг з різних причин завершити навчання обирав професію вчителя народних шкіл. Для прикладу, серед 48 однолітків Степана Шаха, який навчався у Львівській академічній гімназії, лише три (6,25%) стали вчителями народних шкіл, ще двоє (4,2%) вчителями гімназій (після університетських студій)⁴⁰.

³⁶ Gruiński S. Dzieje szkolnictwa ludowego ... – S. 27.

³⁷ Baranowski B. Seminarya nauczycielskie w Galicyi... – S. 7–8; Fiutowski T. Szkolnictwo ludowe w Galicyi ... – S. 24.

³⁸ Kultys Ź. Historia gimnazjum Drohobyckiego // Sprawozdanie dyrekcji c. k. wyższego gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908. – Drohobycz, 1908. – S. 27–29.

³⁹ Kultys Ź. Historia gimnazjum Drohobyckiego... – S. 76, 94, 114.

⁴⁰ Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2014. – С. 243.

Безумовно, траплялися серед учнів Дрогобицької гімназії й ті, які обирали працю вчителя народних шкіл. Зокрема, серед випускників гімназії 1870 р. був Михайло Рихлевський з Вороблевич, який став учителем. Однак згодом здобув правничу освіту у Львівському університеті і обрав працю адвоката⁴¹. До слова, його старший брат Корнило Рехлевський навчався у Дрогобицькій головній школі оо. василіан разом з Іваном Франком, згодом закінчив Самбірську гімназію й також учителював у народних школах⁴². Деякий час в Дрогобицькій гімназії навчався Михайло Коріневич, що товаришував з Іваном Франком (навіть недовго жили разом на стації у боднаря Корпака). Пізніше перейшов на навчання до гімназії у Коломиї, відтак став учителем, керівником школи у селі Мишині⁴³.

Чимало випускників Дрогобицької гімназії після закінчення університетських студій складали педагогічний іспиті, здобуваючи кваліфікацію учителів середніх шкіл. Зокрема, у 1865 р. гімназію у Дрогобичі закінчив Теофіл Грушкевич, який після навчання на філософських факультетах у Львівському і Краківському університетах, отримав посаду суплента (помічника вчителя) у рідній гімназії. У міській реальній гімназії ім. Франца Йосифа I він працював до 1872 р. (навчаючи І. Франка), брав активну участь у діяльності польського Товариства педагогічного⁴⁴. Серед шкільних товаришів Івана Франка були й Аполон Нечай та Дмитро Вінцковський, які також після університетського навчання на деякий час стали гімназійними учителями⁴⁵. Вищі класи гімназії у Дрогобичі 1889 р. закінчив й Іван Копач, згодом відомий український педагог, викладач гімназій у Тернополі та Львові⁴⁶. Гімназійним учителем став і випускник Дрогобицької

⁴¹ Горак Р., Гантів Я. Іван Франко. Книга друга. Цілком нормальна школа. – Львів, 2001. – 202 с. – С. 151.

⁴² Горак Р., Гантів Я. Іван Франко. Книга друга... – С. 150–151.

⁴³ Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга Третя. Гімназія. – Львів, 2002. – С. 118–119; Горак Р. Цілком невідоме... // Дзвін. – 2007. – № 9. – С. 121.

⁴⁴ Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга Третя... – С. 168.

⁴⁵ Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга Третя... – С. 241–242, 323.

⁴⁶ Нахлік Є., Нахлік О. В інтелектуальній орбіті Івана Франка: Іван Копач // Українське літературознавство. – 2011. – Вип. 74. – С. 164.

гімназії Бруно Шульц (навчався у 1902 – 1910)⁴⁷. Жодної власне педагогічної підготовки гімназія не давала. Щоправда у гімназійному навчальному плані містилася філософська пропедевтика (дві години на тиждень у 7 і 8 класах), яка передбачала викладання тем із емпіричної психології⁴⁸.

У міжвоєнний період підготовка вчителів у Дрогобичі набула чіткого інституційного оформлення: українською і польською громадою міста було створено дві приватні жіночі учительські семінарії. Українську жіночу вчительську семінарію сс. василіянок відкрито 1 жовтня 1920 р.⁴⁹ У листі до Краєвої шкільної ради ігуменя монастиря сс. василіянок Емілія Тимочків (9 грудня 1920 р.), прохаючи надати семінарії “права публічності” (повні права), здекларувала високу мету утворення цього закладу освіти: “...щоби подати можливість в теперішніх часах виїмкової дорожнечі побирати фахове учительське образование тим дівчатам, яких матеріальне положення не дозволяє побирати його в нечисленних публичних семінаріях жіночих. Монастир хоче бодай вчасти тим чином запобігти великій недостатці учительських сил в краю”⁵⁰. Дозвіл на діяльність від Міністерства віровизнань і публічної освіти Польщі українська учительська семінарія отримала 7 серпня 1922 р., про що свідчать шкільні свідоцтва та інші документи⁵¹. “Право публічності” заклад отримав рескриптом Міністерства лише 17 грудня 1925 р. Згодом це право семінарія змогла здобути на 1926/27 і 1927/28 навчальні роки⁵².

⁴⁷ Лазорак Б. Епізоди з навчання Бруно Шульца у гімназії // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2013. – Ч. 71 / Ел. ресурс: http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Epizody_z_navchannya_Shulca_u_gimnazii.htm

⁴⁸ Kultys Ź. Historia gimnazjum Drohobyckiego... – S. 105; Горак Р., Гнатів Я. Иван Франко. Книга Третья... – С. 217.

⁴⁹ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 154. Існує й другий лист Е. Тимочків до Краєвої шкільної ради з проханням надати семінарії і “школі вправ” права публічності – датований також 9.12.1920 р. У ньому немає вказівки на дату заснування семінарії, але окреслено високу мету, яку ставили монастир сс. василіянок: “...щоби подати можливість в теперішніх часах виїмкової дорожнечі побирати фахове учительське образование тим дівчатам, яких матеріальне положення не дозволяє побирати його в нечисленних публичних семінаріях жіночих. Монастир хоче бодай вчасти тим чином запобігти великій недостатці учительських сил в краю” (ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 30).

⁵⁰ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 30.

⁵¹ ДАЛО. – Ф. 1262. – Оп. 9. – Спр. 1. – Арк. 2; ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 46.

⁵² ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 131 зв.

Першим директором став вчитель релігії з державної гімназії ім. Владислава Ягайла о. Полієвкт Кміт⁵³, опісля – Микола Байрак, о. Онуфрій Гадзевич, о. Євген Громницький, Микола Григорійчук. Усі вони мали університетську освіту⁵⁴. Станом на грудень 1920 р. окрім о. П. Кміта, який навчав педагогіки та релігії, у семінарії викладали Осипа Ольшанська (методика, природознавство, хімія і мінералогія), Єфрозина Емілія Тимочків (рисунок, ручні роботи, каліграфія), Антін Собчук (математика), др. Володимир Чапельський (соматологія і гігієна), др. Михайло Осінчук (математика, фізика), Василь Ратальський (польська мова), Микола Байрак (історія та географія), о. Євген Коленський (українська мова, історія і географія), о. Северин Сапрун (спів, німецька мова, гімнастика), о. Петро Подоляк (релігія і педагогіка)⁵⁵. П. Кміт, А. Собчук та М. Байрак були гімназійними професорами, інші (О. Ольшанська, Е. Тимочків, В. Ратальський) мали кваліфікацію вчителів виділових шкіл, решту – університетську освіту⁵⁶.

У 1922/23 н.р. підготовку майбутніх учителів у семінарії сс. василіянок забезпечували 10 педагогів. Зокрема, Микола Байрак навчав педагогіки на 3 курсі⁵⁷. Серед викладачів викликає цікавість низка особистостей. Так, Ольга Чайківська (нар. 1893 р.), здобула вищу освіту, навчаючись на філософських факультетах в університетах Львова, Граца і Відня. 25 листопада 1921 р. вона закінчила ще й педагогічні курси, отримавши право вчителювати у початкових школах. Роман Смалько (нар. 1881 р.) закінчив філософський факультет та 2 роки відвідував ще й правничий факультет Львівського університету⁵⁸. Посеред навчального (1922/23) року до викладацького колективу семінарії

⁵³ Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / Pod red. Z. Zagórowskiego. – Lwów-Warszawa: Książnica Polska, 1924. – S. 380; ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 154.

⁵⁴ Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі... – С. 112.

⁵⁵ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 159зв.

⁵⁶ Там само.

⁵⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 13зв.

⁵⁸ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 19–20.

долучився Олексій Кущак (математика), який закінчив філософський факультет Віденського університету 1909 р.⁵⁹

У 1929/30 н.р. в закладі працювало 12 педагогів під керівництвом директора Миколи Григорійчука, випускника Чернівецького університету. Окружний шкільний інспектор Теофіль Козяра, відвідавши учительську семінарію сс. василянок у березні 1930 р., високо оцінив діяльність нового директора, відзначивши, що той є добрим адміністратором, спокійним, урівноваженим, шанованим серед учнів і викладачів, а також лояльним громадянином⁶⁰. Характеризуючи викладачів, інспектор відзначив відсутність серед них постійних контактів, хоч і зауважив їх участь в засіданнях педагогічної ради. Дев'ять педагогів були українцями, четверо – поляками. Чотири викладачі водночас працювали і в польській приватній учительській семінарії Дрогобича, два – в другій жіночій гімназії, три – у приватній українській гімназії ім. І. Франка⁶¹.

До викладачів-поляків інспектор зарахував і двох євреїв: випускника Львівського університету Симона Бієра (нар. 1904 р.), котрий навчав польської мови, та др. Марію Рейтер (нар. 1907 р.), яка закінчила жіночу гімназію в Дрогобичі та п'ять років вивчала медицину у Львівському університеті (у семінарії викладала анатомію). Серед залучених викладачів-поляків слід відзначити і Софію Рейхард (нар. 1907 р.), яка закінчила гімназію в Лежайську, Інститут пластичних мистецтв у Варшаві та два роки навчалася в Інституті ручних робіт у Варшаві, а також Анну Прехт (нар. 1898 р.), котра чотири роки студіювала у Львівському університеті і склала вчительський екзамен з німецької та французької мов⁶².

Характеризуючи чисельність і склад студентів української семінарії, відзначимо, що керівництву закладу вже у перший навчальний рік (1920/21) вдалося сформуванати одразу чотири курси. На першому курсі навчалася 30, на другому – 7, на третьому – 26, на четвертому – 16 семінаристок. Загальна

⁵⁹ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 43.

⁶⁰ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 110–111; Спр. 1284. – Арк. 11.

⁶¹ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 110–111.

кількість здобувачів “учительського звання” у першому навчальному році становила 79 осіб⁶³. Чисельність семінаристок кожного року коливалася у межах 70 – 120 осіб. Так, у 1922/23 н.р. до семінарії записалося на навчання 99 дівчат, у 1924/25 н.р. у закладі навчалася 117, у 1925/26 р. – 88, у 1927/28 н.р. – 105, у 1929/30 н.р. – 69, у 1932/33 н.р. – 74 семінаристки⁶⁴.

Перший іспит зрілості студентки учительської семінарії сс. василіянок складали влітку 1926 р. Відомо, що Анна Баб’як з Тустанович здавала екзамен, зокрема, з педагогіки, відповідаючи на такі питання: 1) Коменський і його значення в історії педагогіки, 2) уявлення і розуміння, виховне значення прикладу, 3) мова дітей⁶⁵. Судячи з протоколів, іспит зрілості у 1926 р. здали 16 осіб, у 1927 р. – 27, у 1928 р. – 19⁶⁶. Загалом іспит зрілості включав виконання письмових завдань з педагогіки, польської і української мови (по три завдання з кожного предмету), а також усні екзамени з інших предметів. Цікаво, що серед завдань з української мови під час матури наприкінці травня 1928 р. випускницям пропонувалися два завдання, пов’язані з творчістю Великого Каменяря: 1) розвинути думку І. Франка “Пісня і праця великі дві сили, їм я до скону бажаю служити”, 2) життя і творчість І. Франка: “Я ж весь вік свій, весь труд свій тобі дав у незламнім завзятті, підеш ти у мандрівку століть з мого духа печаттю”⁶⁷.

Більшість студенток української семінарії мешкали у Дрогобичі й були випускницями місцевих початкових шкіл⁶⁸. Для дівчат з-поза Дрогобича в монастирі сс. василіянок облаштували бурсу-інтернат (“інститут”), в якому, восени 1924 р. перебувало 15 семінаристок, у березні 1930 р. – 16, у грудні 1932 р. – 13⁶⁹. Майже усі здобувачки освіти у семінарії сс. василіянок належала до греко-католицького обряду, хоча траплялися семінаристки й інших віросповідань, а відтак національностей. Так, у 1927/28 н.р. в закладі

⁶² ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 118–119.

⁶³ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 160.

⁶⁴ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 13, 55, 90зв, 111; Спр. 1284. – Арк. 3, 29.

⁶⁵ ДАЛО. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 2. – Арк. 1–1зв.

⁶⁶ ДАЛО. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 2. – Арк. 1–62зв.; Спр. 3. – Арк. 3–3зв.

⁶⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 91–91зв.

⁶⁸ ДАЛО. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 4. – Арк. 3зв–4, 5зв–8.

здобували освіту 103 греко-католички і 2 студентки мойсєєвого віровизнання⁷⁰.

Польська громада Дрогобича також утворила приватний заклад для формування учителів початкових шкіл. Вже 12 жовтня 1920 р. Польське педагогічне товариство відкрило жіночу учительську семінарію, прийнявши на 1-й курс 30 студенток⁷¹. Заклад розмістився у приміщенні семикласної державної школи ім. королеви Ядвіги, проводячи заняття у післяобідню пору⁷². До слова, 1956 р. згадане приміщення (будівля колишньої гімназії ім. Франца Йосифа I, а відтак школи ім. Ядвіги і польської вчительської семінарії було передано Дрогобицькому державному педагогічному інституті імені Івана Франка, й з того часу там знаходиться філологічний факультет.

На 1924 р. власником польської семінарії був Дрогобицький повітовий гурток “Стоваришення християнських народних учителів загальних шкіл”. Директором став очільник державної гімназії ім. Владислава Ягайла Ян Матлаховський, викладаючи історію та географію. У цей час працювало 15 педагогів (разом з директором), з яких чотири були професорами і вчителями державної гімназії: українець Мирослав Кравчишин (математика), поляки Зигмунт Шнейдер (природа, фізика, хімія), Ян Стінцінг і Францішек Заморський (польська мова). Крім того, до викладання запросили вчителів загальних початкових шкіл Дрогобича: українця Ігнатія Комарницького (українська мова), поляків Станіслава Еммеріха (співи, гімнастика), Станіславу Герви (ручна праця), Казімежа Гіммеля (співи), Амелію Пульманувну (польська мова), керівника загальної школи ім. А. Міцкевича Томаша Динисевича (математика) та ін.⁷³

У другій половині 1920 – першій половині 1930-х директором польської учительської семінарії був гімназійний професор Зигмунд Шнейдер, а різні предмети викладали українці А. Собчук, М. Григорійчук, М. Рабій, о. С.

⁶⁹ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 55, 112; Спр. 1284. – Арк. 30.

⁷⁰ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 90зв.

⁷¹ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1279. – Арк. 28.

⁷² ДАЛО. – Ф.1262. – Оп.18. – Спр. 3. – Арк. 1.

Сапрун, О. Олексяк, М. Попель, поляки О. Ланцуцька, Р. Голука, Г. Дзеневич, єврей Б. Шульц тощо⁷⁴. Чисельність студенток у 1920-х рр. зростала: з 30 дівчат у 1920 р., до 148 семінаристок на п'яти курсах у 1924 – 1925 н.р. На 1930/31 н.р. кількість семінаристок становила 141 особу. Однак уже з 1932 – 1933 рр. у польській семінарії почалися проблеми, оскільки не було набрано першого курсу. У 1934/35 н.р. на 4 і 5 курсах залишилося 30 дівчат. Відтак існування навчального закладу стало збитковим і безперспективним, тож дівчат було переведено до української приватної жіночої семінарії сс. василіянок, де вони й завершили навчання⁷⁵.

Зміст освітнього процесу в учительських семінаріях визначався польським законодавством. До нашого часу дійшов навчальний план польської жіночої учительської семінарії у Дрогобичі початку 1920-х рр. Він передбачав вивчення 16 навчальних дисциплін на чотирьох курсах. Зокрема, педагогіку починали вивчати з 2 курсу (2 год/тижд.), на 3 курсі її обсяг зростав до 4 год/тижд., а на 4 курсі – до 9 год/тижд. Крім польської мови (4 год/тижд. на кожному курсі), вивчалася й українська (по 3 год/тижд. на 1 і 2 курсах, по 2 год. на 3 і 4 курсах)⁷⁶.

У 1924 р. термін навчання у семінаріях зріс до п'яти років⁷⁷. Перші три роки в п'ятирічних учительських семінаріях були призначені загальноосвітній підготовці, а два наступних – професійній. Передбачалося вивчення релігії, польської мови і літератури, іноземної мови, історії, науки про сучасну Польщу разом з наукою господарювання, географії з геологією і космографією, математики з кресленням, фізики, хімії з мінералогією, біології (ботаніка, зоологія) разом з анатомією, городництва з бджільництвом, малювання, музики і співів, а також тілесні вправи з іграми і забавами, ручні

⁷³ Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / Pod red. Z. Zagórowskiego. – Lwów-Warszawa: Książnica Polska, 1924. – S. 380.

⁷⁴ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1279. – Арк. 32; Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі... – С. 114.

⁷⁵ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1279. – Арк. 138; Спр. 1281. – Арк. 26; Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі... – С. 113.

⁷⁶ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1279. – Арк. 100–100зв.

⁷⁷ Филипчак І. Учительська семінарія в Самборі (Історичний нарис) // Шлях виховання й навчання. Педагогічний тримісячник. Орган Т-ва “Взаїмна Поміч Українського Вчителства”. – Львів, 1938. – Кн. 2. – С. 109.

роботи, каліграфія, психологія і логіка, педагогіка⁷⁸. В українських приватних семінаріях до обов'язкових предметів належала українська мова, натомість іноземна мова (в Дрогобицькій семінарії сс. василіянок – німецька) була надобов'язковою дисципліною, тобто студентки вивчали її за бажанням⁷⁹.

У 1926 р. Міністерство віросповідань і народної освіти Польщі затвердило новий навчальний план для державних учительських семінарій⁸⁰. Приватні педагогічні заклади, бажаючи отримати право публічності, також впроваджували його у свій освітній процес, що й зробили учительські семінарії у Дрогобичі⁸¹. Порівняння навчальних планів для учительських семінарій з польською та українською мовами навчання свідчить, що предмети вивчення у них були однаковими, за винятком української мови. Вона вводилася у семінаріях з українською мовою навчання за рахунок скорочення часу на вивчення предметів фізико-математичного циклу, іноземної мови, руханки, а також шляхом збільшення тижневого навантаження на кожному курсі на 3 години⁸². Оскільки єдиної державної програми з української мови не існувало, то польські власті дозволяли викладачам складати тематичне планування, яке, звісно, слід було затверджувати в шкільній Кураторії. Воно давало змогу виявляти творчий підхід, уводити до програми елементи українознавства. Наприклад, у тематичному плані вивчення української мови в Дрогобицькій приватній учительській семінарії сс. василіянок на 1928/29 н.р. на 4 курсі передбачалося вивчення літератури галицького відродження, діяльності Кирило-Мефодіївського братства, а до обов'язкових текстів були включені твори Т. Шевченка “Три літа”, “Наймичка”, “Сон”, “Кавказ”⁸³.

Обидві учительські семінарії у Дрогобичі працювали над обладнанням навчальних кабінетів фізики, природи, географії, ручних робіт. Щоправда,

⁷⁸ Завгородня Т. Теорія і практика навчання в Галичині (1919 – 1939 рр.). – Івано-Франківськ, 2007. – С. 194.

⁷⁹ Там само. – С. 195.

⁸⁰ Program nauki w państwowych seminarjach nauczycielskich. Wyd. 2 zmienione. – Warszawa, 1926. – S. 21; Завгородня Т. Теорія і практика навчання ... – С. 196.

⁸¹ ЦДДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 89–89зв, 90.

⁸² Завгородня Т. Теорія і практика навчання... – С. 197.

⁸³ ЦДДАУЛ. – Ф. 206. – Оп. 1. – Спр. 2317. – Арк. 12–13; Завгородня Т. Теорія і практика навчання... – С. 208.

польська семінарія в цьому плані опинилася у більш вигідному становищі, послуговуючись навчальними кабінетами семикласної початкової школи ім. Ядвіги. У семінаріях діяли й учительські та учнівські бібліотеки⁸⁴.

Для забезпечення педагогічної практики семінарії зобов'язані були утримувати початкові школи (“школи вправ”). Однак і тут польська семінарія опинилася у більш сприятливих обставинах: не маючи змоги утримувати школу своїм коштом, власники семінарії у 1925 р. звернулися до властей з проханням вважати “школою вправ” для семінарії семикласну школу ім. Ядвіги, на що отримали дозвіл⁸⁵. Щоправда, вже у 1930/31 н.р. при семінарії діяла окрема чотирикласна “школа вправ” (на вул. Яна Собеського, 51), яку відвідувало 66 учнів⁸⁶. Така школа при українській семінарії сс. василіянок з'явилася у 1920 р. і діяла у приміщенні монастиря⁸⁷. Школа працювала як шестикласна (згодом семикласна) для дівчат, а у 1930-х рр. – шестикласна коєдукаційна школа з українською мовою навчання. Кількість учнів не була сталою: у вересні 1922 р. вона складала 110, у листопаді 1924 р. – 76, у березні 1930 р. – 126 осіб⁸⁸.

На 1932 р. у приватній жіночій шестикласній школі сс. василіянок з українською мовою навчання працювали сестра Анеля Марія Ізничак як керівник і вчитель (закінчила вчительську семінарію в Яворові та вищі вчительські курси у Варшаві) та п'ять жінок-педагогів української національності: Ольга Дзядик, Анастасія Хемик, сестра Анна-Олександра Молчко, сестра Наталія-Віра Пилтик, Гелена Радзивіл. До слова, і А. Хемик, і Г. Радзивіл були випускницями Дрогобицької вчительської семінарії сс.василіянок (відповідно, у 1931 і 1932 рр.)⁸⁹.

У 1936 р. приватна жіноча вчительська семінарія сс.василіянок припинила своє існування. Причина полягала у шкільній реформі 1932 р., згідно з якою учительські семінарії слід було реорганізувати в педагогічні

⁸⁴ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 89зв, 110; Спр. 1284. – Арк. 29.

⁸⁵ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 62.

⁸⁶ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1281. – Арк. 12–12зв, 15зв.

⁸⁷ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 154.

⁸⁸ ЦДАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1283. – Арк. 13, 55, 111.

ліцеї. Керівництво семінарії планувало створити чотирикласну гімназію нового типу, а опісля впровадити до життя педагогічний ліцей⁹⁰. Перетворення семінарії на гімназію було започатковано, про що свідчить свідоцтво учениці першого класу (1935/36 н.р.) Марії Грущак – офіційна назва навчального закладу на той час була: Приватна жіноча гімназія С.С.Василіянок у Дрогобичі⁹¹. 23 – 25 січня 1936 р. інспектор Людвік Тулея навіть візитував гімназійні класи при семінарії сс. василіянок. На той час діяли вже перші два класи гімназії нового типу з українською мовою навчання, які керувалися програмою державних гімназій. У 1 класі навчалось 12 учениць, в 2-у – 18. Ці гімназійні класи так і не отримали “права публічності”⁹². Впровадити у життя педагогічний ліцей сс. василіянкам також не вдалося.

Отже, підготовку педагогів у Дрогобичі було започатковано ще наприкінці XVIII ст. До утворення Дрогобицького учительського інституту (1940) розвиток системи педагогічної освіти охопив у місті, на нашу думку, чотири інституційні етапи: перший етап – діяльність гімназії оо. василіан (1775 – 1784), учні якої отримували схоластичну освіту у межах “семи вільних мистецтв”, а деякі з них з часом ставали педагогами; другий етап – функціонування головної (нормальної) школи оо. василіан, при якій діяв курс препаранди (кінець XVIII – перша половина XIX ст.), що давав можливість учням головної школи претендувати на вчительські посади у тривіальних і парафіяльних школах; третій етап – діяльність гімназії ім. Франца Йосифа I (1858 – 1918), окремі учні якої стали вчителями початкових і середніх шкіл; четвертий етап – підготовка майбутніх педагогів у рамках української і польської приватних жіночих учительських семінарій (1920 – 1936). Тож утворення Дрогобицького державного учительського інституту у 1940 р. хоч і відбувалося в рамках становлення нової для західноукраїнських земель системи освіти, однак все ж стало продовженням на той час уже понад

⁸⁹ ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 999. – Арк. 25–26.

⁹⁰ С. Р.-К. Українська Дівоча Учительська Семінарія Василіянок у Дрогобичі // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. 1. – С. 499.

⁹¹ ДАЛО. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 1. – Арк. 5–5зв.

⁹² ЦДІАУЛ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1284. – Арк. 35–36.

півторастолітньої традиції педагогічної освіти на землі Юрій Котермака та Івана Франка.